

Henna Leskelä

Alkukirjainsarja: alkukirjaimen koko viranomaisten, yritysten yms. nimissä

Kieliviestin alkukirjainsarja jatkuu suosituksilla muun muassa viranomaisten, yhdistysten ja yritysten nimien kirjoittamisesta. Lisäksi perehdymme esimerkiksi tuotenimien vaihteleviin kirjoitusasuihin. Alkukirjainsarjan ensimmäinen osa julkaistiin Kieliviestin numerossa 2/2017, ja se on luettavissa myös verkossa osoitteessa www.sprakochfolkminnen.se/kieliviesti.

Kuten edellisessä osassa todettiin, joidenkin sanojen kohdalla voi olla vaikea tietää, onko kyse nimestä vai ei. Myös sanan käyttyyhteys saattaa vaikuttaa nimimäisyyteen. Kun puhutaan viranomaisten ja yritysten nimistä, epäselviä tapauksia voivat olla esimerkiksi jotkin hallintoelimet (esim. Puolustusvoimat) sekä organisaatioiden osastot ja yksiköt (kehittämissyksikkö). On myös paljon tuote- ja yritysnimiä, jotka yritykset

itse kirjoittavat markkinointimielessä oikeinkirjoitussuosittelun vastaisesti (iPhone, Lähi-Tapiola).

Alkukirjain julkishallinnon nimissä

Vaikka Suomessa ehdotettiin 1980-luvulla ministeriötasolla, että valtion virastojen ja laitosten nimet alettaisiin kirjoittaa säännönmukaisesti pienellä alkukirjaimella, on tilanne nykyään melkein päinvastainen: monet valtionhallinnon toimijat pyrkivät yhä nimeäisempiin nimiin muun muassa viestinnän näkyvyyden vuoksi. Lisäksi moni entinen virasto on nykyään valtion liikelaitos tai yhtiö, jolloin ison alkukirjaimen käyttö on entistään perustellumpaa.

Voi siis olla erityisen hankalaa tunnistaa, mikä on nimi ja mikä ei, kun on kyse julkishallinnon elimistä, viranomaisista ja lai-

toksista. Tällöin kannattaa miettiä, onko nimityksellä selvä nimifunktio (Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitos) vai onko se ennemminkin tiettyä toimintaa tai tehtävää kuvaileva (kaupunginvaltuusto). Sama koskee niin suomen- kuin ruotsinkielisiä nimiä.

Suomessa viranomaisten ja virastojen nimien kirjoittamiseen sovelletaan seuraavaa perusohjetta:

- Isoa alkukirjainta käytetään muun muassa virastojen, laitosten ja valtionyhtiöiden nimissä. Jos nimi on moniosainen, yleensä vain sen ensimmäisessä osassa on iso alkukirjain. Esimerkkejä: Kansaneläkelaitos, Liikennevirasto, Opetushallitus, Taiteen edistämiskeskus, Veikkaus oy.
- Pientä alkukirjainta käytetään julkishallinnon ylinten elinten, kuten ministeriöiden ja oikeusistuinten nimissä. Lisäksi useimmat lautakuntien, valiokuntien ja muiden asiantuntijaelinten nimet aloitetaan pienellä kirjaimella. Esimerkkejä: eduskunta, hovioikeus, kunnanvaltuusto, perustuslakivaliokunta, valtiovarainministeriö.

Poikkeuksen tekevät jotkin vakiintuneet nimet, jotka kirjoitetaan historiallisessa asussa:

Suomen Akatemia
Sibeliuksen Akatemia
Suomen Pankki

Huom. Yksi ero suomen ja ruotsin oikeinkirjoitussuosituksissa on ministeriöiden nimissä. Ruotsissa ne kirjoitetaan isolla alkukirjaimella: Justitiedepartementet, Kulturdepartementet. Suomessa taas kirjoitetaan pienellä: oikeusministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö.

Virastojen ja laitosten osastot kirjoitetaan pienellä alkukirjaimella, jos nimeen sisältyy

selventävä sana kuten osasto, yksikkö, toimisto, jaosto jne. Esimerkiksi: hallintoyksikkö, perusopetusjaosto, viestintäosasto.

Julkishallinnon toimintaan liittyvät läheisesti myös poliittiset puolueet sekä lait ja asetukset. Suomessa puolueiden viralliset nimet aloitetaan isolla kirjaimella: Kansallinen Kokoomus, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, Vihreä liitto. Mediassa kuitenkin käytetään useimmiten puolueiden lyhyempiä, epävirallisia nimiä, jotka aloitetaan pienellä: kokoomus, sosiaalidemokraatit (tai SDP), vihreät. Ruotsissa sen sijaan myös vakiintuneet lyhyet muodot kirjoitetaan isolla alkukirjaimella: Moderata samlingspartiet eli Moderaterna.

Lakien ja asetusten nimitykset ovat luonteeltaan kuvailevia, ja ne kirjoitetaan pienellä alkukirjaimella: henkilötietolaki, perintökaari, yrittäjien eläkeasetus. Näin tehdään myös ruotsissa (esim. språklag). Sen sijaan lakien lyhenteissä käytetään usein isoja kirjaimia: HL eli hallintolaki, KAEL eli kansaneläkelaki.

Alkukirjain oppilaitosten ja rakennusten nimissä

Oppilaitosten nimet kirjoitetaan isolla alkukirjaimella, moniosaisissa nimissä yleensä vain ensimmäinen osa isolla:

Teatterikorkeakoulu
Uumajan yliopisto
Botkyrkan ruotsinsuomalainen koulu
Pekka Halosen akatemia

Yliopistojen ja muiden korkeakoulujen tiedekuntien ja laitosten nimet aloitetaan kuitenkin pienellä kirjaimella:

lääketieteellinen tiedekunta
sosiaalitieteiden laitos
Tukholman yliopiston suomen kielen osasto

Muiden nimien tapaan myös julkisten rakennusten ja toimitilojen nimet aloitetaan isolla kirjaimella:

Kuninkaanlinna
Eduskuntatalo
Ruotsalainen teatteri
Kustaa Aadolfin kirkko

Joissain tapauksissa asiayhteys kuitenkin vaikuttaa siihen, onko kyseessä nimi vai ei. Jos halutaan nostaa esiin rakennuksen käyttötarkoitus yleensä, käytetään pientä alkukirjainta. Jos taas viitataan tiettyyn tunnettuun rakennukseen, käytetään isoa alkukirjainta.

Göteborgissa on uusi kaupunginkirjasto. 1920-luvun klassisismia edustava Kaupunginkirjasto sijaitsee lähellä Odenplania.

Alkukirjain yhdistysten ja seurojen nimissä

Lähtökohtaisesti moniosaisen yhdistysten ja seurojen nimistä vain ensimmäinen osa aloitetaan isolla alkukirjaimella, paitsi jos muut osat ovat erisnimiä:

Suomi-seura
Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto
Pelasta Itämeri ry

On kuitenkin muutamia vanhoja, vakiintuneita nimiä, jotka on otettu käyttöön ennen nykyisten oikeinkirjoitussuosituksen aikaa:

Kotikielen Seura
Suomalais-Ugrilainen Seura

Monia uusiakin yhdistyksiä nimitään saman mallin mukaan, joka on tavallinen myös yritysnimissä. Tällaisen nimen voi kuitenkin kirjoittaa myös suositusten mukaisesti:

Suomen ammattisukeltajain yhdistys ry –
Suomen Ammattisukeltajain Yhdistys ry

Alkukirjain yritys- ja tuotenimissä sekä tapahtumien nimissä

Yritysnimissä näkee hyvin kirjavia käytänteitä. Kirjoittajan on mahdotonta muistaa tai tietää, mikä on kunkin yrityksen oma kirjoitustapa. Muun muassa siitä syystä nimet voi kirjoittaa yleiskielisessä viestinnässä oikeinkirjoitussuosituksen mukaisesti: nimen ensimmäinen osa kirjoitetaan aina isolla alkukirjaimella ja mahdolliset muut osat aloitetaan isolla vain siinä tapauksessa, jos nekin ovat erisnimiä.

Nordea
Akateeminen kirjakauppa
Veljekset Keskinen

Sen sijaan ruotsin kielen oikeinkirjoitusohjeiden mukaan yritysten nimet kirjoitetaan yrityksen valitsemalla tavalla, mikäli sellainen on tiedossa (esim. Storstockholms Lokaltrafik).

Suomen kielen lautakunta antoi suosituksen yritysnimien kirjoittamisesta vuonna 2000. Jo mainitun nimen ensimmäisen kirjaimen lisäksi lautakunta puuttui myös nimien sisällä käytettäviin isoihin kirjaimiin:

ToriKahvila → Torikahvila

Lautakunnan suosituksia voi soveltaa myös tuotenimiin:

Valio
Fazerin sininen
Ivana Helsinki

Vaikka rekisteröity tuotenimi ei noudattaisi suomen kielen ohjeita, voi sen kuitenkin suomenkielisessä tekstissä kirjoittaa suositusten mukaisesti. On silti mahdollista käyttää

rekisteröityä kirjoitusasua sitaattilainan eli alkukielen vierasperäisen sanan tapaan. Esimerkkejä:

Powerpoint (~ PowerPoint)
Youtube (~ YouTube)
Iphone ~ I-phone (~ iPhone)

Yritys- ja tuotenimien malliin myös erilaisten tapahtumien nimet suositellaan kirjoittamaan oikeinkirjoitusohjeiden mukaan, vaikka tapahtuman järjestäjä kirjoittaisi nimen omalla tavallaan. Alkuun siis iso kirjain, ja moniosaisissa nimissä vain ensimmäinen osa isolla alkukirjaimella (ellei myös jälkimmäinen osa ole erisnimi itsessään):

Euroviisut
Göteborgin kirjamesut
Rakkautta ja anarkiaa -elokuvafestivaali
(vrt. Rakkautta ja Anarkiaa)

Nykyään yhä useamman tapahtuman nimi on kuitenkin englanninkielinen. Silloin noudatetaan englannin oikeinkirjoitusta eli ison alkukirjaimen voi laittaa muuallekin kuin nimen ensimmäiseen osaan:

Neste Rally Finland
Disney on Ice -jäähshow

Sarjan kolmannessa ja viimeisessä osassa tarkastellaan erilaisia rajatapauksia ja alkukirjaimen koon kannalta hankalia sanaryhmiä, kuten kasvien ja eläinten sekä ruokalajien nimityksiä. Mukana on muun muassa ilmauksia, joihin sisältyy erisnimi – klassikkoesimerkki on Ruotsin-laiva, jonka voi kirjoittaa myös ruotsinlaiva. 🇸🇵

Kirjoittaja työskentelee Kielineuvostossa suomen kielen huoltajana.

Lähteitä ja lisälukemista

Kielitoimiston ohjepankki:

Alkukirjain

<http://kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/139>

Valtionhallinnon nimet ja niiden lyhenteet

<http://kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/533>

Utrikes namnbok

<http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2013/07/utrikes-namnbok/>